

Operačný program Ľudské zdroje – uplatňovanie horizontálnych princípov

Rovnosť príležitostí a predchádzanie diskriminácii

Rovnosť príležitostí (RP) predstavuje strategický cieľ, pri dosahovaní, ktorého sa zameriavame na vytváranie podmienok pre zabezpečenie rovnakého prístupu všetkých ľudí do určitého sociálneho prostredia (napr. prístupu k zamestnaniu, vzdelaniu, zdravotnej starostlivosti atď.), resp. k zabezpečeniu rovnakej dostupnosti verejných služieb a zdrojov. Cieľom je eliminovať a predchádzať diskriminácii a odstraňovať bariéry, ktoré vedú k izolácii a vylučovaniu ľudí z verejného, spoločenského, pracovného života, a to na základe takých sociálnych kategórií, ako je pohlavie/rod, vek, zdravotné postihnutie, rasy, etnikum, vierovyznanie alebo náboženstvo, sexuálna orientácia a pod. Zásady podpory Únie pre fondy SSR definujú povinnosť prijať primerané opatrenia na zabránenie akejkoľvek diskriminácii na základe spomínaných kategórií.

Cieľom horizontálneho princípu rovnosť príležitostí (HP RP) pre programy ESF je *Zabezpečiť rovnosť príležitostí na trhu práce a v príprave naň* a pre programy EFRR *Zabezpečiť rovnosť príležitostí v prístupe a využívaní infraštruktúry a služieb*. V nadväznosti na tieto ciele sú na úrovni OP zadefinované špecifické ciele a podporné aktivity, reflektujúce potreby znevýhodnených skupín v prístupe na trh práce, k sociálnemu začleneniu súvisiacim službám.

Cieľovou skupinou HP RP v OP ĽZ sú znevýhodnení ľudia najmä z dôvodu veku (absolventi/ky a seniori/ky), zdravotného postihnutia, rasy, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, sexuálnej orientácie, národného alebo sociálneho pôvodu, ako aj osoby dlhodobo nezamestnané, ktorých situácia často pramení v niektorej z niektorých zo spomínaných znevýhodnení resp. ich kumulácie. Osobitnou prioritou je prioritná os Marginalizované rómske komunity (MRK), zameraná na vyrovnávanie šancí ľudí žijúcich v segregovaných osadách a efektívne odstraňovanie bariér pre ich integráciu do majoritnej spoločnosti.

Osobitný prístup si vyžadujú ľudia so zdravotným postihnutím, pre ktorých je potrebné vytvorenie mimoriadnych podmienok (napr. bezbariérové architektonické prostredie, prístupné informácie a pod.), bez ktorých nie je pre nich možné plne sa začleniť do spoločnosti a do pracovného procesu. V rámci OP ĽZ sú navrhované špecifické opatrenia pre podporu znevýhodnených skupín najmä v rámci nasledovných priorít:

1. Investičnej priority 1.1 najmä ako špecifický cieľ 1.1.1 *Zlepšiť prístup dlhodobo nezamestnaných, nízko kvalifikovaných, starších a zdravotne postihnutých osôb na trh práce*
2. Investičná priorita 2.1 *Aktívne začlenenie, a to aj s cieľom podporovať rovnaké príležitosti a aktívnu účasť a zlepšenie zamestnatel'nosti* najmä ako špecifický cieľ 2.1.1 *Zvýšiť aktivitu ľudí ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením za účelom ich začlenenia* a špecifický cieľ 2.1.3 *Prevenčia a eliminácia diskriminácie*
3. Investičná priorita 4.1 ako špecifický cieľ 4.1.1 *Zvýšiť kvalitu vzdelávania na ZŠ a SŠ reflektujúc potreby trhu práce s dôrazom na podporu odborného vzdelávania a prípravy*
4. Prioritné osi **Integrácia marginalizovaných rómskych komunít** a **Technická vybavenosť v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít**

Osobitný prístup si vyžadujú ľudia so zdravotným postihnutím, pre ktorých je potrebné vytvorenie mimoriadnych podmienok (napr. bezbariérové architektonické prostredie, prístupné informácie a pod.), bez ktorých nie je pre nich možné plne sa začleniť do spoločnosti a do pracovného procesu. Hlavné zásady, princípy a požiadavky, ktorými sa zabezpečuje bezbariérové riešenie prostredia a prístupnosť stavieb v Slovenskej republike sú zapracované v stavebnom zákone a vo vyhláske, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o všeobecných technických požiadavkách na výstavbu a o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie. Aktuálne sa pripravuje novelizácia Stavebného zákona, ktorá má zabezpečiť osobám so zdravotným postihnutím na rovnakom základe s ostatnými prístup k fyzickému prostrediu a pohyb v ňom. Ustanovenia stavebného zákona týkajúce sa základných požiadaviek na stavby sú prevzaté

z Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ), ktorým sa ustanovujú harmonizované podmienky uvádzania stavebných výrobkov na trh.

Jedným z opatrení uvedených v Národnom programe rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím, ktorý bol tvorený za aktívnej účasti reprezentatívnych organizácií osôb so zdravotným postihnutím, je zabezpečiť prístupnosť nových stavieb a územia určených na používanie verejnosťou prostredníctvom novely stavebného zákona zakotviť podmienky na aplikovanie princípov tvorby bezbariérového prostredia metódou univerzálneho navrhovania, tak ako sa uvádza v európskych dokumentoch.“

Rovnosť medzi mužmi a ženami

Rovnosť žien a mužov resp. rodová rovnosť predstavuje spravodlivé zaobchádzanie so ženami a mužmi, čo môže znamenať rovnaké zaobchádzanie, ako aj zaobchádzanie, ktoré je rozdielne, ale je ekvivalentné z hľadiska práv, výhod, povinností a možností. Znamená tiež rovnakú viditeľnosť, rovnaké postavenie a rovnakú účasť oboch pohlaví vo všetkých sférach verejného a súkromného života s cieľom plnohodnotného spoločenského uplatnenia žien a mužov.

Rovnosť žien a mužov je jedným zo základných hodnôt Európskej únie a je zakotvená v Lisabonskej zmluve. Stratégiou EÚ na jej presadzovanie je tzv. gender mainstreaming – uplatňovanie rodového hľadiska. Podpora rovnosti mužov a žien v štrukturálnych fondoch má byť v zmysle všeobecného nariadenia uplatňovaná v priebehu prípravy a vykonávania programov. Pre ESF je v zmysle návrhu nariadenia potrebné „zohľadniť rodové hľadisko vo všetkých dimenziách daných programov a zároveň zabezpečiť, aby sa prijímali špecifické opatrenia, ktorými sa podporí rodová rovnosť.“ Špecifické ciele rodovej rovnosti pre ESF na úrovni EÚ sú stanovené nasledovne:

- zvýšiť trvalo udržateľnú účasť a postup žien v zamestnaní
- znižovať segregáciu na základe pohlavia na pracovnom trhu
- bojovať proti rodovým stereotypom vo vzdelávaní a odbornej príprave
- podporovať zosúladenie pracovného a súkromného života pre mužov i ženy

Cieľom horizontálneho princípu rodová rovnosť (HP RR) pre programy ESF v SR je Zabezpečiť rovnosť mužov a žien na trhu práce a v príprave naň a pre programy EFRR Zníženie horizontálnej a vertikálnej rodovej segregácie v odvetviach. Cieľovou skupinou sú najmä ženy, ktoré sú na základe svojho pohlavia/rodu a z nich vyplývajúcich často stereotypných očakávaní a povinností znevýhodnené v prístupe k trhu práce a uplatneniu sa na ňom. Ďalšou skupinou sú ženy, ohrozené domácim násilím, ako aj ženy s kumuláciou znevýhodnení. Tieto predstavujú cieľovú skupinu pre projekty zamerané na sociálne začlenenie. Osobitnou kategóriou sú ženy z MRK, ktoré sú spravidla viacnásobne znevýhodnené a musí im byť venovaná špecifická pozornosť vo všetkých relevantných špecifických prioritách. Muži predstavujú rovnako cieľovú skupinu pre niektoré z opatrení, najmä pri mužoch s rodinnými povinnosťami ale aj podpora pre ich vyššie zapájanie sa do tejto starostlivosti.

V rámci OP IZ sú navrhované špecifické opatrenia pre podporu znevýhodnených skupín najmä v rámci nasledovných priorít:

1. Investičná priorita 1.3 *Rovnosť medzi mužmi a ženami vo všetkých oblastiach vrátane v oblasti prístupu k zamestnaniu, kariéernemu postupu, zosúladenia pracovného a súkromného života a presadzovania rovnakej odmeny za rovnakú prácu* je celá venovaná špecifickým opatreniam pre odstraňovanie rodových nerovností na trhu práce a v príprave naň so špecifickým zameraním na podporu služieb a opatrení pre zosúladenie rodinného a pracovného života, ktoré predstavujú pre ženy/matky spravidla najväčšiu bariéru pre ich plné uplatnenie sa na trhu práce
2. Investičná priorita 2.1 *Aktívne začlenenie, a to aj s cieľom podporovať rovnaké príležitosti a aktívnu účasť a zlepšenie zamestnateľnosti* najmä ako Špecifický cieľ 2.1.1 Zvýšiť aktivitu ľudí ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením za účelom ich začlenenia a Špecifický cieľ 2.1.3 Prevencia a eliminácia diskriminácie. V rámci týchto ale i ostatných špecifických cieľov bude podporovaná sociálna inklúzia žien ale i mužov zo znevýhodnených skupín
3. V rámci prioritnej osi 5. a 6. Integrácia marginalizovaných rómskych komunit bude potrebné venovať pozornosť špecifickej situácii rómskych žien s kumuláciou znevýhodnení

Spoločné zásady pre oba horizontálne princípy

Projekty spolufinancované zo štrukturálnych fondov musia dodržiavať zásadu nediskriminácie a projekty financované z ESF musia vykazovať zásadne pozitívny vplyv na rovnosť príležitostí a rovnosť mužov a žien. Projekty teda nesmú diskriminovať¹ a vykazovať negatívny prínos k rovnosti príležitostí a rodovej rovnosti neutrálny vplyv môže byť odôvodnený len vo výnimočných prípadoch. Požiadavka na uplatňovanie oboch princípov bude v OP ĽZ zavedená ako **diskvalifikačné kritérium** a zdôraznená vo všetkých výzvach. Hodnotiace kritériá pre výber projektov budú zahŕňať časti týkajúce sa nediskriminácie, prístupnosti pre ľudí so zdravotným postihnutím a rodovej rovnosti. Pri predchádzaní diskriminácie sa bude v rámci OP ĽZ používať **duálny prístup**

- **prierezové uplatňovanie rovnosti príležitostí a rodovej rovnosti** vo všetkých programoch a projektoch, ktoré musia zabezpečiť dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania a zákazu diskriminácie
- špecifická podpora rovnosti príležitostí a/alebo rodovej rovnosti, teda prijímanie špecifických opatrení a aktivít (v zmysle antidiskriminačného zákona sú to tzv. **dočasné vyrovnávacie opatrenia**), cielených na podporu a vyrovnávanie šancí znevýhodnených skupín. Takáto podpora bude integrovaná do programov a projektov, pričom budú existovať špecificky stanovené opatrenia a aktivity na podporu cieľových skupín a vyhlasovanie takýchto výziev.

Základnou povinnosťou predkladateľov projektov je zabezpečiť, aby projekt vo všetkých jeho fázach naplnil zákonnú požiadavku o zákaze diskriminácie. Počas implementácie projektu musí jeho manažment zabezpečiť prevenciu a potlačanie diskriminačných prístupov a zabezpečiť prístupnosť služieb a informácií určených pre verejnosť berúc do úvahy špecifické potreby osôb so zdravotným postihnutím. Projekt má v takomto prípade **neutrálny dopad na rovnosť príležitostí a rodovú rovnosť**. V prípade **pozitívneho príspevku rovnosti príležitostí a/alebo rodovej rovnosti** musí predkladateľ napláňovať a implementovať vyrovnávacie opatrenia, ktoré zabezpečia odstránenie diskriminačných bariér pre dotknuté cieľové skupiny a vytvoria špecifické podmienky pre ich účasť v projekte.

Z hľadiska prínosu k rovnosti príležitostí bude v rámci OP ĽZ možné rozdeliť projekty do troch kategórií:

- **Projekty priamo zamerané na zlepšovanie rovnosti príležitostí a/alebo rodovej rovnosti**, teda projekty s vysokou prioritou najmä v rámci vyššie menovaných špecifických cieľov. Cieľovou skupinou takýchto projektov sú znevýhodnené skupiny a ich cieľom je odstránenie bariér znevýhodnených skupín napr. k pracovným miestam a kariérnemu postupu, k vzdelaniu, zdravotnej starostlivosti atď.
- **Projekty z OP s vysokou relevanciou k rovnosti príležitostí a/alebo rodovej rovnosti**. Sú to projekty, zamerané všeobecne na obyvateľstvo, pričom zákonite zahŕňajú v cieľovej skupine aj znevýhodnené skupiny, ktoré v aktivitách zahŕňajú aj opatrenia k podpore rovnosti príležitostí a rodovej rovnosti.
- **Projekty s nízkou relevanciou k rovnosti príležitostí a/alebo rodovej rovnosti**. Ich aktivity nemajú priamy vplyv na RP alebo ich vplyv je iba veľmi obmedzený. V OP ĽZ budú takéto projekty skôr výnimkou.

ŽoNFP pri projektoch zameraných na RP a RR alebo pri projektoch s vysokou prioritou musia reflektovať HP RP a HP RR pri výbere merateľných ukazovateľov a popisom konkrétnych aktivít a opatrení, naplánovaných v rámci projektu. V monitorovacích správach je potrebné zaviesť povinnosť uvádzať konkrétne aktivity zamerané na príspevok k cieľom HP RP a HP RR.

Pri monitorovaní na úrovni OP bude sledovaný príspevok programov a projektov k dodržiavaniu HP RP a HP RR. Kvantitatívnym monitorovaním na základe špecifických merateľných ukazovateľov delených podľa pohlavia a iných znevýhodnených skupín (najmä vek, zdravotné postihnutie

---

¹ Povinnosť dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania vyplýva aj zo zákona 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ďalej len „antidiskriminačný zákon“

a etnicita), ako aj kvalitatívnym hodnotením aktivít a procesov na základe zvolenej vzorky projektov. Ukážkové projekty budú vyhodnotené ako dobrá prax a uvádzané vo výročnej správe OP.

Metodické vedenie a monitorovanie na národnej úrovni bude zabezpečovať Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí (ORRRP) Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR. V súlade s prístupom viacúrovňového riadenia budú relevantní partneri z občianskej spoločnosti, zastupujúci záujmy znevýhodnených skupín a presadzujúcich rodovú rovnosť zapojení v rámci pracovnej skupiny do monitorovania a hodnotenia uplatňovanie HP RP a HP RR na úrovni programov.

Občianske spoločnosti budú zastupovať rodovú rovnosť, nediskrimináciu a osoby so zdravotným postihnutím prostredníctvom svojich reprezentatívnych organizácií ako napr. Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v SR, Občianske združenie Myslíme – centrum kultúry Nepočujúcich, o. z., Občianske združenie Otvorme dvere, otvorme srdcia, Občianske združenie Život s autizmom-LTK, Organizácia muskulárnych dystrofikov v SR, Slovenský Červený kríž, Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR